

EIDOLA – OPTICA ANTICĂ ȘI ARTELE VIZUALE

Opsis în limba greacă înseamnă vedere, iar meditația mai adâncă asupra naturii văzului și a luminii aparținea în antichitate metafizicii, domeniu al cunoștințelor esoterice, accesibil doar inițiaților. Mărturiile transmise, relativ puține și obscure, dezvăluie dimensiuni fascinante ale gândirii celor vechi în perioada premegătoare structurării științifice.

Leucip și Democrit (sec. V î.Hr.), apoi Epicur (342-270), considerau că din corpuri se desprind neîntrerupt emanații, numite *eidola*, imagini ce pot fi comparate cu amprente modelate din ceară. Vederea s-ar datora acestor suprafete subțiri, *simulacre* ale lucrurilor, ce pătrund în ochi venind din exterior. În sec.I d.Hr., scriind despre „învățătura tănuită a lui Democrit”, Plutarh adăuga că aceste emanații-efigii nu numai că au asemănările și formele corpurilor, ci transmit și aparențele mișcărilor și dorințele sufletului și intră în noi ca imagini vii... Spre deosebire de aceștia, Empedocle (490-435) compara structura ochiului cu cea a unei *lanterne*, proiecțiile unui foc interior fiind cele care, precum un *baston ce pipăie spațiul*, ar permite formarea imaginilor.

Conferind speculațiilor metafizice preclasice rigoarea geometrică, Euclid (325-265 î.Hr) a ales ca principiu al tratatelor sale de optică modelul propus de Empedocle. Lumina ieșind din ochi devine *rază vizuală* iar ansamblul razelor formează *conul vizual* ce stă la baza reprezentărilor științei perspectivei (numită în antichitate *skenografia*). Parte a geometriei euclidiene, optica acesuia a dăinuit peste secole, deși ideea luminii proiectate din interiorul ochiului a fost contestată. Încă din secolul al X-lea Al Hazen, în tratatul său de optică, obseva cu deosebită rigoare că „*fizicienii nu au ipoteze fundamentate științific asupra noțiunii de rază.*”

În afara contadițiilor de ordin științific, transformarea investigărilor metafizice asupra vederii în știință exactă a opticii a impus și abandonarea dimensiunii umane a problematicii inițiale.

Despre miracolul formării imaginilor Avicenna scria în secolul X, citându-l pe Aristotel, că „dacă oglinda ar avea *suflet*, ea ar vedea imaginea produsă asupra sa” iar în 1733 Berkley, definind *limbajul vizual* ca *limbaj universal al naturii*, sublinia că, în timp ce teoriile geometrice ale razelor aparțin domeniului geometriei, vederea este *facultate a sufletului*.

Din această perspectivă, reprezentările antichității nu și-au pierdut în timp forța sugestivă.

În secolul al XI-lea poetul Salomon Ibn Gabirol (Avicembron), perpetuând tradiția simulacrelor-eidola, asemena *formele instalate în suflet* cu *formele luminii traversând aerul: ele își imprimă desenele venind de la materie precum formele reflectate de corpurile polisate*, iar Leonardo da Vinci oferă în caietele sale o frumoasă imagine a spațiului optic, în care *ochiul este fereastra sufletului: „Aerul este plin de piramide de linii drepte radiind din toate punctele corpurilor luminoase. Figurile, culorile, toate părțile universului să poata fi reduse la un punct: ce punct miraculos!”*

Arta Sticlei, între artele vizuale, este domeniul de exercițiu al formei înțelese, prin dimensiunile transparenței, dincolo de alcătuire spațială, ca *fenomen luminos*. Implicându-se în problematica opticii, artizanul transparenței abordează chiar domeniul de definiție al Artelor Vizuale. Pe lângă jocul complex al transformărilor luminii în interiorul substanței, sticla proiectează în spațiul „n”-dimensional specific manifestării artistice contemporane și fascinația exercitată de zestrea reprezentărilor teoretice, iar valorizarea tradițiilor domeniului constituie, dincolo de exercițiu util articulării limbajului plastic, un fapt de cultură.

În acest context arta sticlei, mijlocind avatarurile opticii, exprimă în mod specific, respectând scenariile științei contemporane, principiile compoziționale fundamentale și valorifică zestrea proiecției măsurii umane în înțelegerea spațiului vizual.